

Strövtåg på S:t Johannes kyrkogård 1

"ÄRA, SKYLDIGHET, VILJA"

Herr prostens talte: "Döbeln är en hedning, förtappad är han evigt, om han dör. Jag kommer, varnar, bjuder tröst och ledning", och han, han ligger tyst en stund och hör; då reser han sig plötsligt upp i sängen: "Driv ut prelaten", ropar han åt drängen, och akta dig om han släpps in härnäst!

Känns orden igen? Början av Runebergsdikt "Döbeln vid Jutas" ur Fänrik Ståls sägner. Några av oss minns säkertän hur vi pluggade den och skanderade utantill i skolan. Säkert kännervi också till att generalen med den skarpskurna profilen och det svartabandet om pannan fått sin vilostad på Johannes kyrkogård. Graven är belägeni norra delen av kyrkogården nära Kammakargatan och i den gamla gravboken, tjänstvilligt framtagen av den verkligt "kyrkogårdssakkunnige" parkförmannen Folke Eklund - nyligenpensionerad, men fortfarande i fullverksamhet för att vårda kyrkogården har graven nr 42: "tillhörig General-Lieutnanten m.m. Högvälb. Friherre-Georg Carl von Döbelns arfvingar,hvilka densamma sig tillhandlat för 33 Rd. banco."

Man kan även läsa att monumentet på graven avtäcktes 1861, den 13 september, på Jutas-dagen.

Vem var han då, Georg Carl von Döbeln?

Han föddes i Västergötland på Stora Torpa gård den 29 april 1758, som andreson i familjen. Fadern var ansedd häradshövding, mamman hade fört enansenlig förmögenhet i boet vid giftermålet. Självs beskrev Döbeln sina föräldrar som "unga, ärliga". Prövningar och sorger kom tidigt i livet. Vid 8 årsålder förlorade Göran som han kallades nästan samtidigt både farfar, far och en yngre bror, varefter mamman gifte om sig. 'Styvfaderns ankomst tillhemmet blev avgörande för den unge Döbeln. Denne fann Göran halsstarrig och besvärlig och satte honom i skola i Thun vid foten av Halleberg för att utbildastill präst. Men det passade inte. Döbeln skrev att han inte hade anlag åtdet hållet, "hvarken af naturen eller nåden".

Så bestämdes att han skulle bli sjöofficer,och han skickades till Karlskrona. Efter ett tag tyckte dock styvfadernatt den sjömilitära banan inte snabbt nog ledde till utkomst. Döbeln togs hem och fick nya order: Han skulle bli jurist. Det var inte en bana han själv hade tänkt sig och slutet på visan blev att Göran tillsammans med en bror ingaven skrivelse till Kungen om att få bli myndigförklarad i förtid. Detta beviljadesoch 1778 kunde Döbeln tillträda sin första officerspost vid "Sprenngportensvärfvade regemente".

För en ung, energisk och kunskapstörstande officer var Sverige vid denna tid trångt och ankdammsaktigt. År1780 fick Döbeln två års tjänstledighetför att bege sig utomlands. Han trädde liksom många officerskollegor vid denna tid i fransk tjänst och hamnade såsmåningom i Indien. Han sårades I strid vid Cuddalor och fick kaptensgrad. 1784-88 var han den franske befälhavaren De la Marcks adjutant.

År 1788 återvände han till Sverige för att delta i Gustaf III:s ryska krig. Det var under detta som han sårades svårt i slaget vid Porrassalmi där svenskarna stred mot en tiodubbelt överlägsenrysk styrka. Döbeln träffades i pannan av en rysk kula som studsade ut ursåret. Med blodet strömmande överansiktet lämnade han den svenska ställningenför att få hjälp av en fältskär. Avskedsrepliken till soldaterna var typiskt Döbeln: "Nu går jag och dör, men låt för all del ej det där packet komma hit över."

Resultatet blev: Ryssarna slogs tillbaka och Döbeln överlevde.

Såret ville dock inte läka ordentligt, och han fick genomgå flera mycket smärtsamma operationer, självfallet utan bedövning. Till slut gjordes s.k. trepanering: Pannan flåddes (!), hålborrades, en bit av pannbenet bröts ut, varefter kirurgen kunde avlägsna diversebenflisor ur såret. Med en nästan obegriplig kallblodighet följde patienten hela det oerhört smärtsamma ingreppet genom att hålla en fickspegel framför huvudet. Enda bedövning var "15 stycken opiumdröppar".

Efter denna trepanering fick Döbeln bära ett permanent bandage - det svartabandet, ett brett svart sidenband, framtillfodrat med skinn. Det gav förvisso hans originella personlighet ett särmärke. Men det var egentligen krigsinvalidens bittra märke, det yttre tecknet på ett 35-årigt fortsatt lidande. Smärtor som förbittrade hans liv, trasade sönder hans nerver, gjorde honom dyster, melankolisk och inte minst ibland skänkte hans naturliga häftighet en prägel av djävulskhet och ondska. Adlercreutz kallade honom "det eldsprutandebärg".

Han kunde ändå träda i tjänst och var under 1790-talet och fram till det ödesdigra året 1808 regementsofficer i Västergötland där han utmärkte sig som god lantbrukare på sitt boställe och blev smått förmögen.

Under kriget i Finland 1808-09 utmärkte han sig vid flera tillfällen som chef för andra brigadens eftertrupp. I denna ingick bl.a. de kända Björneborgarna, för vilket regemente Döbeln dock aldrig var direkt chef.

Segernamn som Lappo, Kauhajoki, lutas gjorde honom känd och han blev generalmajor. Efter segern vid lutes förordades han till chef över trupperna på Åland. Energiskt, segt, klokt skötte han försvaret av ögruppen. Alla resurser uppbyggades under vintern 1809. Även lotsarna inkallades till militärtjänst. De klagade hos kungen, Gustaf IV Adolf. Kungen skrev till Döbeln och undrade i byråkratiskt och formalistiskt nit vad generalen menade. Döbelns svar är berömt som exempel på en lakonism (ordknäppt, kärnfyllt yttrande): "Stormäktigste Allernådigste Konung. När isen ligger, behövs inga lotsa, Georg Carl von Döbeln"

Småningom tvingades Döbeln utrymma Åland och förde trupperna överisen till Grisslehamn med ryska kosackerhack i häl.

Vid fredsslutet med ryssarna, då Finland gick förlorat, föll det på hans lott att avtacka spillran av den finska armén. Det skedde i Umeå. Ytterligare ett krig fick Döbeln vara med i: Under Sveriges nye kronprins Carl Johan förde han befäl i kriget mot Napoleon i Nordtyskland 1813.

Vid ett tillfälle skickade han av med känsla en trupp till Hamburgs undsättning mot Carl Johans order. Det blev krigsrätt. Döbeln dömdes till döden, men benådades till ett år på Vaxholmsfästning, "Stenprämen" som han kallade den. Det är om den händelsen i Döbelns liv som Sven Stolpe skrivit en dramatisk roman.

De sista åren av Döbelns liv blev lugnare. Han fick höga ämbeten och värdigheter: Friherre, generallöjtnant, ständigt president i krigshovsrätten. Det senare något ironiskt med tanke på att han ju själv dömts till arkebusering av den militära rättsapparaten.

Döbeln var som framgått till sitt temperament högst ombytlig, uppbrusande och häftig. Men där fanns också drag av vekhet och ömsinhet. Hushållerskan Mamsell Kristina Karolina Ullström blev därvidlag en stabiliserande punkt. Med henne hade han sonen Napoleon, med henne var han också gift en kortare tid, dock utan att hon fick del av hans adliga privilegier och värdighet. Däremot kunde sonen legitimeras och få del av faderns adelskap och friherretitel. Med Napoleon von Döbelns död 1847 som ogift utslocknade den friherrliga grenen av släkten.

En verklig solstråle under Döbelns sista år blev ytterligare en son, LeonVictor, född 1816. I dop boken för Jacoboch Johannis församling står barnetantecknat med "okände" föräldrar och som fosterson till general von Döbeln. I verklighetet var det Döbelnseget barn, modern var troligen en tjänsteflicka han haft sedan tiden på Vaxholms fästning. Mamsell Ullström ställde upp och hjälpte till med vårdnaden. Kontakten med henne var god även efter skilsmässan. I april 1819 dog så lille Vicke, djupt sörjd av en förtvivlad far. Döbeln utgjuter sina känslor, och här är vi långt från den häftige trotsar en i Runebergs dikt, det är ingen "hedning" som talar här:

"En Engel i Herranorm!! Den 25 begrofs han i lohannis kyrkogård!

Gud välsigne hans stoft!!! Min sorg är stor, men Herren som snart kallar mig, har gifvit mig den tröst, att ej lämna ett 3 1/2 års barn, till rof åt den onda verlden.

"Döbeln skrev några rader som följdeden lille i graven tillsammans med en liten klocka:

*"Nu Vicke slutat sina dagar
Och flyttat till de sällas bo
att där få njuta evig ro,
ty verldsligt honom ej behagar;
Han sörjes ömt af far och mor!
Afsaknaden är ganska stor
Men hvem kan ändra ödets lagar;*

Inom ett år efter Vickers död var Döbelnsjälvt borta. Den 16 februari 1820 dog han och fick sin önskan uppfylld, att begravas invid lille Vicke. En dynamisk och särpräglad gestalt var han Georg Carl von Döbeln. Hans andliga profil - ett barn av upplysningstiden - tecknas nog rätt väl av Runeberg i "Döbeln vid Jutas"

"Må slaven för sin Gud i stoftet ligga; jag kan ej krypa, har ej lärt att tigga, jag söker gunst ej och begär ej lön. Jag vill blott glad inför ditt anlet stanna med eldat hjärta och upprätt panna, det är min manliga, min fria bön."

Döbeln tjänade sitt land under en omvälvande och dramatisk tid "efter sitt enfalds förstånd", som han sade och i ljuset av sitt kända valspråk "Ära Skyldighet Vilja".

Erland Ros

Döbelns grav på S:t Johannes kyrkogård